

Wetenschap

**DYSC
LEX
LEX**

Lezen als een kind in groep 3

Onlangs toonde *Rambam* aan hoe makkelijk je aan een dyslexieverklaring komt en dus extra tentamentijd krijgt en geld terug bij studievertraging. De UvA vraagt bij twijfel om een nieuw onderzoek, vertelt decaan Claudia Flügggen. ‘Maar ik geloof niet dat studenten zomaar dyslexie faken of dat er op grote schaal met de verklaringen wordt geknoeid.’

tekst **Marieke Buijs**

Het drijft UvA-student Marthe Nieuwland (23, schakeljaar geschiedenis) dikwijls tot wanhoop: medestudenten die terloops laten weten dat ze goed wekomt met haar extra tijd op het tentamen. ‘Dan zeggen ze: “Chill! Ik ga ook doen alsof ik niet kan lezen, zodat ik langer over m’n toetsen mag doen,” alsof ik me aanstel,’ verzucht ze. ‘Ze hebben er geen idee van hoeveel moeite het me kost om te studeren.’

Helaas voor Nieuwland toonde tv-programma *Rambam* vorige maand precies het scenario dat haar medestu-

denten beschrijven. Presentator Nesim Ahmadi hakkelde wat bij twee testbureaus en kreeg prompt de dyslexieverklaringen toegestuurd. De *Rambam*-crew weet zelfs een derde verklaring te krijgen zonder überhaupt langs te gaan voor tests. De hogeschool waar Ahmadi zich inschrijft, accepteert de verklaring klakkeloos en kent hem onder meer extra tentamentijd toe. Zo komt hij bij DUO ook in aanmerking om 1200 euro terug te krijgen als hij kan aantonen studievertraging te hebben opgelopen door zijn dyslexie. Hoe zit dat? Is dyslexie

bnix ls ee i
a ep 3 ezen
n gro n

slechts een verzinsel of fraudegevoelig modeverschijnsel? Hoe gaan de UvA en HvA om met dyslectische studenten?

Dyslexie is geen fabeltje, menen zowel emeritus hoogleraar orthopedagogiek Aryan van der Leij als ontwikkelingspsycholoog Patrick Snellings. Maar wat het dan wel precies is en waar het door veroorzaakt wordt, daar is moeilijk de vinger op te leggen. 'Het is een coderingsprobleem,' stelt

Van der Leij. 'Veel dieren communiceren via geluid: dolfinnen, apen en olifanten bijvoorbeeld. Als mensen zijn we daar uitzonderlijk goed in, al heel erg lang.' Praten zit in onze natuur, zegt hij, maar het in schrift weergeven van dat gepraat is een heel ander verhaal. 'Het is handig om dingen vast te leggen, zodat informatie ook in de toekomst beschikbaar is.' Ooit tekenden we dieren op de wand van een grot en langzaamaan is schrijftaal geraffineerder en flexibeler geworden. Zo zijn we in Europa op ons alfabet uitgekomen. 'Maar dat schrift

is volkomen arbitrair. Net als bij het Arabisch en het Sanskriet hebben een klank en het bijbehorend symbool niets wezenlijks met elkaar te maken.' Er is niets aan het symbool 'h' dat het verbindt aan de zachte keelklank waar wij hem voor gebruiken.

Die willekeur vormt geen belemmering voor gewone lezers die letters en de combinaties van letters tot woorden in de loop van hun schoolcarrière op de automatische piloot leren verklanken. 'Maar voor mensen met dyslexie wordt het ontcijferen van die symbolen nooit een automatisme,' aldus Van der Leij. Student Nieuwland merkt dat bij ieder woord dat ze leest. 'Het maakt niet uit hoe eenvoudig het is, ik moet eerst bewust de individuele letters benoemen en kan ze dan pas achter elkaar plakken. Zoals kinderen in groep drie: 'b' 'a' 'l', 'bal'. Dat duurt eindeloos en vergt veel inspanning.'

Onerlijk

In hersenonderzoek zien wetenschappers een aantal verschillen tussen

dyslecten en normale lezers. Duidelijk is dat genetische aanleg een rol speelt bij het ontwikkelen van de stoornis. Verschillen manifesteren zich in de snelheid van informatieverwerking binnen en tussen hersengebieden en in de mate van activering van de taalgebieden in het brein. Maar wat die verschillen precies betekenen en waar ze door veroorzaakt worden is nog onderwerp van onderzoek en discussie.

Dyslexie is dus deels genetisch bepaald en terug te vinden in het brein. Maakt dat het tot een handicap waar universiteiten en hogescholen hun studenten in tegemoet moeten komen met speciale voorzieningen? Ook intelligentie is erfelijk bepaald en de hersenen van slimme en domme mensen zijn niet identiek. Toch doen universiteit en hogeschool er niets aan domme studenten tegemoet te komen. Is dat niet oneerlijk?

‘Nee,’ vindt Patrick Snellings die bij het Rudolph Berlin Center voor leerproblemen en de vakgroep ontwikkelingspsychologie (UvA) onderzoek doet naar dyslexie. ‘Je hebt domme, gemiddelde en slimme kinderen met dyslexie. Wat je als universiteit of hogeschool wilt bereiken is dat studenten met een bepaald leer- en analytisch vermogen een diploma kunnen halen. De toetsvorm die je daarbij kiest is arbitrair en als die toetsvorm aanzienlijk moeilijker is voor student A dan voor student B en je daar redelijkerwijs iets aan kunt veranderen, dan moet je dat doen.’ Het toekennen van extra tijd voor een tentamen is de beste maatregel, vindt Snellings. ‘Uit onderzoek blijkt dat alleen dyslecten baat hebben bij uitloop. Voor gewone studenten is een goed tentamen namelijk eenvoudig af te ronden binnen de beschikbare tijd. Als je zeven van de tien vragen weet, dan heb je er niet ineens acht goed als je langer mag nadenken.’ Dat extra tentamentijd voor studenten met dyslexie verschil maakt beaamt de dyslectische Philippe Cornelisse (24, master Neu-

rosience). ‘Doordat ik langer over het tentamen mag doen weet ik dat ik niet hoeft te stressen en de vragen rustig kan lezen. Dat alleen al bespaart me fouten. Anders gebeurt het al snel dat ik bijvoorbeeld het woordje “niet” over het hoofd zie in de opgave: “Welk van onderstaande beweringen klopt niet?” Dyslectische studenten extra tentamentijd ontzeggen is alsof je slechtiende studenten verbiedt een bril te dragen op tentamen, omdat de andere studenten nu eenmaal ook geen bril dragen, vindt Snellings. ‘Je ontzegt ze de mogelijkheid te laten zien

‘Ik kreeg zonder problemen uitstel voor mijn masterscriptie’

wat ze kunnen. Dyslectische studenten zijn niet dom. Ze zijn misschien zelfs gemiddeld slimmer dan gewone lezers omdat ze ondanks de lees- en schrijfproblemen toch het hbo of de universiteit hebben gehaald.’

Fraude

Wie aanspraak wil maken op extra tentamentijd en eventuele kwijtschelding van 1200 euro lening, moet aantonen

dyslectisch te zijn. Hoewel de UvA en HvA onder hetzelfde bestuur vallen, hanteren de twee instellingen daar een andere procedure voor. Bij de HvA kunnen studenten bij aanvang van hun opleiding een dyslexieverklaring van een GZ-psycholoog of orthopedagoog uploaden om aanspraak te maken op tentamenduurverlenging, tentamens op A3-formaat en een cursus ‘Studenten met dyslexie’. Bij de UvA dien je naast een dyslexieverklaring ook het onderliggend onderzoeksrapport aan te leveren. ‘Dat vragen wij al jaren

van studenten, zodat we na kunnen gaan of de verklaring is afgegeven op basis van deugdelijke tests,’ licht studentendecaan Claudia Flüggen toe. Geen overbodige maatregel, in het licht van de *Rambam*-uitzending. Toch

is met het opvragen van het onderzoeksrapport fraude niet uitgesloten, waarschuwt een woordvoerder van het Nationaal Referentiecentrum Dyslexie (NRD). ‘Er zijn ook diagnostiekcentra waar ze een rapport van drieëntwintig kantjes schrijven terwijl er maar één testje is afgenomen, of waar standaard onderzoeksrapporten klaarliggen en ze alleen een nieuwe naam invullen na betaling door de student.’ Studenten-

PRIVACY

De UvA vraagt studenten niet alleen een dyslexieverklaring, maar ook het onderliggend onderzoeksrapport aan te leveren. Tornt ze daarmee niet aan het recht op privacy? De autoriteit Persoonsgegevens wil geen uitspraak doen in deze specifieke zaak omdat ze die niet heeft bestudeerd, maar laat via een woordvoerder weten dat scholen op beperkte schaal medische persoonsgegevens mogen verwerken. Namelijk als het noodzakelijk is voor het organiseren van speciale begeleiding of bijzondere voorzieningen in verband met de gezondheidstoestand van de student in kwestie. De wet stelt grenzen aan de aard en omvang van gegevensopslag en aan de kring van personen die deze gegevens mag inzien. Decaan Claudia Flüggen laat weten studenten vooraf om toestemming te vragen als ze het onderzoeksrapport voor overleg wil voorleggen aan een orthopedagoog.

bnix n gro i a ep 3 ls ee ezen n

decaan Daan Verhamme van de HvA licht toe dat de instelling daarom heeft besloten studenten niet om meer dan de dyslexieverklaring te vragen. 'Ik denk dat fraude voorkomen kan worden door betere regels over en toezicht op de diagnostiek. Wie kwaad wil kan de boel net zo goed bedonderen met een onderzoeksrapport als met de dyslexieverklaring alleen.' Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap lijkt die mening te delen. Naar aanleiding van de *Rambam*-uitzending bezint het zich momenteel op een manier om de kwaliteit van dyslexieverklaringen te waarborgen, onder meer door ze alleen door erkende dyslexiezorgverleners te laten opstellen en ze in een register op te nemen. 'Maar - zoals bij alles in de politiek - het zal nog wel even duren voordat die maatregelen concreet worden,' tempert het NRD de verwachtingen.

Tot die tijd is er volgens Flüngen geen reden voor paniek. 'Afgelopen jaar kregen we 246 verklaringen binnen. Twintig daarvan hebben geen extra tijd toegekend gekregen, ofwel omdat we het rapport niet vertrouwden, ofwel omdat de aanvraag niet volledig was. Ik geloof niet dat studenten zomaar dyslexie faken of dat er op grote schaal met de verklaringen wordt geknoeid.' In geval van twijfel over de rapportage kunnen studenten zich laten herkeuren bij een

expertisecentrum waar de UvA mee samenwerkt.

Voorleesprogramma

Intussen zijn studenten Nieuwland en Cornelisse tevreden met de erkenning van hun dyslexie. Hoewel op de UvA formeel namelijk alleen extra tentamens de norm is, merken de studenten dat docenten op meer vlakken begrip tonen voor hun situatie. 'Toen ik mijn scriptiebegeleider uitlegde dat ik door mijn dyslexie na het lezen van drie onderzoeksartikelen compleet uitgeput ben,

'Ik heb het idee dat docenten spelfouten bij mij door de vingers zien'

kreeg ik zonder problemen uitstel voor mijn masterscriptie,' aldus Cornelisse. Nieuwland zet 'DYSLEXIE' boven alle tentamenvellen die ze inlevert. 'Ik heb het idee dat docenten spelfouten bij mij daarom door de vingers zien, terwijl ze bij de opleiding wel aangeven dat ze correcte spelling belangrijk vinden. Ik neem dus aan dat ze daarmee een uitzondering voor mij maken.'

Maar beide studenten willen niet dat er te veel rekening met ze wordt gehou-

den en zijn vooral zelf op zoek naar manieren om goed te studeren ondanks hun handicap. Cornelisse: 'Voor mij is dyslexie moeite met lezen en schrijven, geen onvermogen daartoe. Ik daag mezelf dus altijd uit goed te lezen en correct te spellen, zodat ik er hopelijk toch steeds iets beter in word.' Nieuwland heeft op eigen houtje een ontdekking gedaan die haar studie in een stroomversnelling heeft gebracht. Ze gebruikt sinds kort een computerprogramma dat bestanden voor haar voorleest. 'Dat is ideaal! Vroeger kon ik op een goede dag in de UB misschien tien bladzijden lezen. Met dat voorleesprogramma zijn het er zestig of zeventig.' Het is wel een gedoe, want Nieuwland moet haar boeken naar de UB brengen om ze te laten ontbinden en scannen. Na een paar weken krijgt ze de pdf's retour. Die zet ze om in word-bestanden en dan kan ze pas aan het leren slaan. Toch is ze dolenthousi-

ast. 'Mijn cijfers zijn omhoog geschoten, van een krappe zes naar soms zelfs een negen.' En dat geeft Nieuwland het vertrouwen haar droom te volgen. 'Ik wilde altijd al geschiedenis studeren, maar was bang dat ik dat niet zou kunnen vanwege het vele lezen en heb toen maar besloten archeologie te doen. Nu ben ik niet bang meer. Ik doe een schakeljaar en begin hopelijk in september aan de master geschiedenis. Daar ben ik hartstikke trots op.' ✓